

UDK 27-732.4-675"1962/1965"
27-675
272(091)
<https://doi.org/10.53745/ccp.48.94.3>

Pregledni rad
Primljeno: 1. ožujka 2024.
Prihvaćeno za objavljivanje: 23. rujna 2024.

EKUMENIZAM DRUGOGA VATIKANSKOG KONCILIA: NOVOST ILI KONTINUITET?

Ivan PLEŠE

Katolički bogoslovni fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Vlaška 38, 10 000 Zagreb
ivanplese.oed@gmail.com

Članak istražuje ekumenizam Drugoga vatikanskog koncila, analizirajući njegovu novost i kontinuitet u povijesnom kontekstu Crkve. Propituje se jesu li ekumenska nastojanja novitet ili su odraz esencijalne naravi Crkve, prisutne od njezinih početaka. Kroz analizu biblijskih korijena i ključnih povijesnih događaja, autor argumentira da su napori i nastojanja oko jedinstva među kršćanima prisutni od samih početaka Crkve, dok suvremeni ekumenski pokret donosi nove prilike za rast jedinstva Kristove Crkve. Uključivanjem u gibanja suvremenoga ekumenskog pokreta Katolička Crkva potvrđuje svoju ekumensku dimenziju koja je u njoj prisutna od samih njezinih početaka.

KLJUČNE RIJEČI: *ekumenizam, suvremeni ekumenski pokret, Drugi vatikanski koncil, Crkva, jedinstvo kršćana, povijest Crkve*

Uvod

U suvremenom društvu ekumenizam je općepriznat kao jedna od ključnih sastavnica u razvoju globalne civilizacije utemeljene na načelima uzajamnog poštivanja različitosti, tolerancije, dijaloga, multikulturalnosti i multireligioznosti. Govoreći o ekumenizmu u suvremenom crkvenom kontekstu, ovaj rad polazi od hipoteze da je ekumenska dimenzija (ili *jednost*) Kristove Crkve, kao njezino esencijalno svojstvo, prisutno u njoj od samih početaka. U tom smislu *ekumeničnost* Kristove Crkve valja razlikovati od *suvremenog ekumenskog pokreta*, čiji se povijesni razvitak može pratiti svega par stoljeća unatrag.

Pojam *ekumenizam*, koji se u današnjem vremenu primarno shvaća kao nastojanje oko jedinstva kršćana,¹ svoje podrijetlo ima od grčkih riječi: *oikos* (kuća, stan), *oikein* (stanovati), *oikumenos* (ono što je naseljeno) i *oikumene* (naseljeni svijet). Najranija dokumentirana uporaba izraza *ekumena* datira iz 5. stoljeća prije Krista, a grčki povjesničar Herodot (484. – 424. pr. Kr.) upotrijebio ga je u geografskom kontekstu.² Prema antičkom grčkom shvaćanju *ekumena* označava helenizirani svijet nasuprot domene barbarskih naroda. To shvaćanje ulazi u uporabu osobito nakon vojnih osvajanja Aleksandra III. Velikog (356. – 323. pr. Kr.).³

U biblijskom kontekstu *ekumena* označava grčko-rimsku civilizaciju ili kulturnu sferu, s referencama u Novom zavjetu (npr. Lk 2,1; Dj 17,6; Heb 2,5; Mt 2414) koje naglašavaju doseg Rimskog Carstva i širenje evanđelja.⁴

Crkveni oci prvih stoljeća gotovo istovjetno shvaćaju pojmove *katolicitet* i *ekumena*. Prvi označava Crkvu Kristovu, koja je raširena po cijeloj ekumeni: Crkva je katolička jer je ekumenska, tj. raširena po cijelome svijetu. U spisima Origena (185. – 254.) i Bazilija (329. – 379.), Crkva predstavlja novu ekumenu, odnosno novi kozmos, koji je posvećen propovijedanjem evanđelja.⁵ Origen izričito navodi kako izvan Crkve kao »kuće«⁶ nema spasenja. Dakako, slična formulacija može se pronaći ranije kod Ignacija Antiohijskog (umro 117.), Ireneja Lionskog (135/140. – 202.), Klementa Aleksandrijskog (150. – 215.), ali prvu cjelovitu formulaciju u negativnom obliku nalazi se kod Origena.⁷ Nasuprot stanovnicima te nove *svete ekumene*, Crkve, kojoj je čuvarica Rimsko Carstvo, stoje ostali poganski narodi ili *ethne*.⁸

Sazivanje *ekumenskih* koncila, kao što je Nicejski koncil 325. godine, dodatno je učvrstilo važnost toga pojma unutar kršćanske Crkve, označavajući skupove biskupa iz cijelog Rimskog Carstva pod autoritetom rimskog cara, čiji su zaključci bili normativni za sve pravovjerne kršćane.⁹

Padom Bizantskog Carstva pojam *ekumena* nastavio se koristiti ponajprije unutar crkvenog konteksta. »'Ekumena' je sada bila sveopća Crkva. U 6. stoljeću carigradski je patrijarhat uzeo naziv 'ekumenski' kao oznaku za primat časti uz onaj rimskoga pape.«¹⁰ Suvremeni ekumenski pokret dobio je zamah nakon Drugog vatikanskog koncila kada je Katolička Crkva deklaracijom *Unitatis redintegratio*, na najvišim razinama crkvenog učiteljstva, potvrdila svoju predanost promicanju jedinstva među kršćanima sudjelovanjem

---

¹ Usp. DRUGI VATIKANSKI KONCIL, »Unitatis redintegratio. Dekret o ekumenizmu« (21.XI.1964.), br. 4, 2, *Dokumenti*, Zagreb, 2008. (dalje: UR).

² Usp. Juraj KOLARIĆ, *Ekumenska trilogija: istočni kršćani, pravoslavni, protestanti*, Zagreb, 2005., str. 667.

³ Usp. Peter NEUNER, *Teologia ecumenica. La ricerca dell'unità tra le chiese cristiane*, Brescia, 2011., str. 7–8.

⁴ Usp. »Ökumene«, *Ökumene-Lexikon: Kirchen, – Religionen- Bewegungen* (dalje: ÖE), (gl. ur. Otto LEMBECK – Josef KNECHT), Frankfurt am Main, 21987., str. 889.

⁵ Usp. J. KOLARIĆ, *Ekumenska trilogija: istočni kršćani, pravoslavni, protestanti*, str. 668.

⁶ ORIGENES, *In librum Jesu nave homilia*, III, 5, *Patrologiae cursus completus*, Tomus XII.: Origenes, (ur. Jacques-Paul MIGNÉ), Paris, 1857., str. 841–842. »Nemo ergo sibi persuadeat, nemo semetipsum decipiat: extra hanc domum, id est extra Ecclesiam nemo salvatur.«

⁷ Usp. Hans KÜNG, *The Church*, New York, 1967., str. 313.

⁸ Usp. P. NEUNER, *Teologia ecumenica. La ricerca dell'unità tra le chiese cristiane*, str. 8–9.

⁹ Usp. Reinhard FRIELING, *Put ekumenske misli. Uvod u ekumenologiju*, Zagreb, 2009., str. 13.

¹⁰ R. FRIELING, *Put ekumenske misli. Uvod u ekumenologiju*, str. 13.

u suvremenom ekumenskom pokretu.¹¹ Ipak, kako to rad želi pokazati, nastojanja oko jedinstva kršćana bilo je tijekom čitave povijesti Crkve – kako u institucionalnim okvirima Katoličke Crkve, tako i izvan njezinih okvira. U radu će povijest napora oko jedinstva biti izložena iz katoličke perspektive te će u tom smislu biti korišten pojam *Crkva*, osim kad će drukčije biti naznačeno, primjerice, korištenjem pojma *Kristova Crkva* kako bi se izrazilo jedinstvo među svim kršćanicima koje nadilazi vidljive kanonsko-juridičke granice pojedinih Crkava kao institucija. Valja držati na umu da, prema katoličkom nauku, punina Kristove Crkve opstoji u Katoličkoj Crkvi, no izvan njezinih vidljivih granica mogu se pronaći elementi djelovanja Duha Svetoga po kojima se ostvaruje spasenje.¹²

Ispitivanjem ključnih pojmova i povijesnih događaja bit će analizirana razlika između inherentne ekumenske naravi Crkve i suvremenog ekumenskog pokreta, koji se razvija od 19. stoljeća a značajnije oblike poprima u prvim desetljećima 20. stoljeća. Dok je ekumenska dimenzija oduvijek bila temeljni aspekt Katoličke Crkve, suvremeni ekumenski pokret u početku je katoličanstvu predstavljao izazove, zahtijevajući vrijeme za prihvaćanje i integraciju. Udubljujući se u podrijetlo ekumenizma, povijesni odnos Katoličke Crkve s ekumenskim pokretom prije Drugog vatikanskog koncila i ključne trenutke ekumenske suradnje, ovaj rad nastoji pružiti uvid u evoluciju ekumenskih nastojanja unutar Katoličke Crkve te istodobno dati poticaj snažnijim ekumenskim nastojanjima koji su, kako će rad pokazati, u samoj naravi Crkve Kristove.¹³

1. Ekumenizam u Crkvi prije suvremenoga ekumenskog pokreta

Na samome početku dobro je promotriti biblijske korijene i utemeljenje ekumenske zauzetosti Crkve od samih njezinih početaka. Promatrajući vjernost Kristovoj molitvi za jedinstvo onih koji će u njega vjerovati, kako ju donosi pisac Četvrtog evanđelja, kao i ostalih ključnih novozavjetnih tekstova, bit će prikazano u kojoj mjeri zauzetost suvremenih kršćanskih Crkava i crkvenih zajednica odgovara iskustvu prvih kršćanskih zajednica u čijim se zajednicama postupno formira novozavjetni korpus spisa.

1.1. Ključna novozavjetna mjesta koja dotiču pitanje jedinstva kršćana

U 17. poglavlju Evanđelja po Ivanu Isusova molitva za jedinstvo zabilježena je na dvama mjestima Posljednje večere: »Oče sveti, sačuvaj ih u svom imenu koje si mi dao: da budu

¹¹ Usp. UR, 1.

¹² »To je jedina Kristova Crkva [...] Ta Crkva, u ovome svijetu ustanovljena i uređena kao društvo, postoji u Katoličkoj crkvi kojom upravljaju Petrov nasljednik i biskupi s njime u zajedništvu, premda se i izvan njezina ustroja nalaze mnogi elementi posvećenja i istine koji, kao darovi svojstveni Kristovoj Crkvi, snažno potiču na katoličko jedinstvo.« DRUGI VATIKANSKI KONCIL, »Lumen gentium. Dogmatska konstitucija o Crkvi« (21. XI. 1964.), br. 8, 2, *Dokumenti*, Zagreb, 2008. O katoličkoj ekleziološkoj samosvijesti vidjeti još i *Unitatis redintegratio* (br. 3), Deklaraciju *Dominus Iesus* (br. 16–17) i *Katekizam Katoličke Crkve* (br. 818–819).

¹³ Rad je u svome izvornom obliku objavljen u: Ivan PLEŠE, *Aktualne doktrinarne, zakonodavne i teološke pozicije u kršćanskim Crkvama s obzirom na narav višekonfesijske molitve*, doktorska disertacija obranjena na Katoličkom bogoslovnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2023., str. 6–17. Ovdje se na temelju toga donosi izmijenjen i prilagođen rad.

jedno kao i mi« (17,11), i dalje: »da svi budu jedno kao što ti, Oče, u meni i ja u tebi, neka i oni u nama budu da svijet uzvjeruje da si me ti poslao« (17,21).

U kontekstu Evanđelju po Ivanu, 13. do 17. poglavlje izvješćuju o događajima s Posljednje večere te sadrže Isusov oproštajni govor upućen učenicima. Posljednji dio tog govora, artikuliran u 17. poglavlju, sadrži dva značajna odlomka koja dotiču pitanje jedinstva Isusovih učenika, a time se mogu promatrati i u ekumenskom kontekstu. Naime, u 17. poglavlju Isus upućuje molitvu Ocu, moleći ga da njegovi učenici budu zaštićeni od Zloga te moleći za njihovo jedinstvo, koje odražava jedinstvo između Oca i Sina. Isus moli Oca da posveti svoje učenike kao što on posvećuje sebe za njih, i daje im *poslanje* da idu u svijet kao svjedoci istine. Konkretno, u redcima 20 – 26 Isus moli za buduće vjernike koji će doći k vjeri po navješćaju apostola, moleći Oca da njihovo jedinstvo bude jednako duboko kao ono između Oca i Sina. Navedena molitva nadovezuje se na misli iz Ivanova evanđelja (10,16),¹⁴ sugerirajući da je već u vrijeme pisanja Četvrtog evanđelja postojao problem nejedinstva među kršćanima. Isus naglašava kako bi jedinstvo među vjernicima služilo kao svjedočanstvo autentičnosti evanđelja, odnosno Kristove poruke.¹⁵ Također, osim u službi autentičnosti Kristove poruke, jedinstvo kršćana naznačuje srž Isusova navješćaja kraljevstva Božjega, koje teži ujedinjavanju čitava čovječanstva i čitava svijeta, čega je Crkva nagovještaj.¹⁶

U spomenutoj Isusovoj molitvi, koju donosi pisac Četvrtog evanđelja, postaje očito da postoje unutarnji sukobi unutar zajednica koji predstavljaju prijetnju jedinstvu onih koji slijede Isusa Krista. Govor o jedinstvu vjernika, na koji se upućuje u redcima 20 – 23,¹⁷ sadrže slične ideje koje se nalaze u Ivanu 15,6-10,¹⁸ gdje je prikazan odnos između Isusa i njegovih sljedbenika: Isus je trs, Otac je vinogradar, a vjernici su grane te jedinstvene loze. Vjernici koji drže Isusove zapovijedi ostaju u njegovoj ljubavi: »Budete li čuvali moje zapovijedi, ostat ćete u mojoj ljubavi; kao što sam i ja čuvao zapovijedi Oca svoga te ostajem u ljubavi njegovoj« (15,10).

Pitanje jedinstva unutar ivanovskog konteksta pojavljuje se kao značajna tema. Pojmovi i slike koje oslikavaju pitanje jedinstva Kristovih učenika možda potječu iz rane povijesti ivanovskih zajednica i utjecaja esena. Naime, eseni su svoje životno zajedništvo nazivali *yahad* (jedinstvo), a obuhvaćalo je njih kao pojedince izdvojene od onih koji su bili izvan zajednice, odnosno onih koji su vani, u svijetu. Kristovo jedinstvo s Ocem uvodi u takav savez sve one koji vjeruju u njega i prihvaćaju ga. Na taj način kršćanske zajednice u

---

¹⁴ »Imam i drugih ovaca, koje nisu iz ovog ovčinjaka. I njih treba da dovedem i glas će moj čuti i bit će jedno stado, jedan pastir« (Iv 10, 16).

¹⁵ Usp. Raymond E. BROWN, *Uvod u Novi zavjet*, Zagreb, 2008., str. 347.

¹⁶ Usp. P. NEUNER, *Teologia ecumenica. La ricerca dell'unità tra le chiese cristiane*, str. 21–22.

¹⁷ »Ne molim samo za ove nego i za one koji će na njihovu riječ vjerovati u mene: da svi budu jedno kao što ti, Oče, u meni i ja u tebi, neka i oni u nama budu da svijet uzvjeruje da si me ti poslao. I slavu koju si ti dao meni ja dadoh njima: da budu jedno kao što smo mi jedno – ja u njima i ti u meni, da tako budu savršeno jedno da svijet upozna da si me ti poslao i ljubio njih kao što si mene ljubio« (Iv 17,20–23).

¹⁸ »Ako tko ne oстане u meni, izbace ga kao lozu i usahne. Takve onda skupe i bace u oganj te gore. Ako ostanete u meni i riječi moje ostanu u vama, što god hoćete, ištite i bit će vam. Ovime se proslavlja Otac moj: da donosite mnogo roda i da budete moji učenici. Kao što je Otac ljubio mene tako sam i ja ljubio vas; ostanite u mojoj ljubavi. Budete li čuvali moje zapovijedi, ostat ćete u mojoj ljubavi; kao što sam i ja čuvao zapovijedi Oca svoga te ostajem u ljubavi njegovoj« (Iv 15,6–10).

ivanovskoj misli postaju zajednice novoga saveza s Bogom koji je odijeljen od svijeta.¹⁹ Ipak, ovdje valja biti oprezan: kršćanske zajednice nisu odijeljene od svijeta, nego upućene na njega. Dok Iv 17,11 donosi Isusovu molitvu za jedinstvo učenika, Iv 17,21 proširuje tu molitvu u odnosu prema svijetu – ne promatra samo sadašnjost, nego i buduće širenje Kristove poruke diljem *ekumene*.²⁰

Paradigma i temelj za ekumensku dimenziju Crkve, koja obuhvaća njezin katolicitet i ekumeničnost, prikazan je odnosom između Oca i Sina, na što upućuju ivanovski spisi: savršeno jedinstvo u biti, različitost u osobama. Upravo Trojstvo, kao savršeno jedinstvo i zajedništvo prema kojem je čovjek usmjeren, otkriva kako pomiriti jedinstvo i različitost. Pravoslavni teolog i episkop Zizioulas ovako to definira: »Prva stvar koja izvire iz studija doktrine o trojstvu jest da je drugost *konstitutivna* za jedinstvo, a ne posljedica njoj. Bog nije primarno jedan pa tri, nego istovremeno i jedan i tri. Njegova jednost, ili jedinstvo, osigurana je ne jedinstvom supstancije, kako argumentiraju sv. Augustin i ostali zapadni teolozi, nego *monarhijom* Oca, koji je jedan od Trojice. Neuništiva *koinonia*, koja postoji među trima osobama, izražava kako drugost nije prijetnja jedinstvu, već uvjet *sine qua non*.«²¹ Jedinstvo između osoba Trojstva jest ono na što od samih početaka kršćanstva smjeraju *ekumenski* napori oko jedinstva i zajedništva kršćana, ali i djelâ navještaja evanđelja.

Ivanovski pojam jedinstva obuhvaća dvije različite dimenzije: vertikalnu dimenziju, koja se temelji na odnosu između Isusa i Oca, te horizontalnu dimenziju, koja se očituje kroz zapovijed uzajamne ljubavi među članovima zajednice (usp. Iv 13,34-35; 15,12-17). Ključno je razumjeti da se jedinstvo ne može tumačiti samo kao izraz ljudske solidarnosti ili kao smjernica za neki oblik institucionalne organizacije. Prema sv. Ivanu obje su dimenzije temeljno ukorijenjene u potpunoj objavi Oca koju je donio Isus. Nadalje, Ivan to jedinstvo ne predstavlja kao zatvoreno iskustvo namijenjeno zajednici vjernika, nego služi kao izazov svijetu u cjelini.²²

Dosad navedeno pokazuje kako je ekumenska dimenzija Crkve, ili nastojanje oko jedinstva Kristovih učenika, prisutna u samom njezinu temelju po Isusu Kristu i po uzoru njegova odnosa s Ocem. Jedinstvo nije svojevrsan reformski ili institucionalni pokret koji bi trebao ponuditi program ovosvjetskog jedinstva kršćana, nego je u službi autentičnosti evanđelja i eshatološki znak jedinstva ljudskog roda i saveza s Bogom. Kao inherentan samoj naravi Crkve, ekumenizam, ili nastojanje oko jedinstva kršćana, prisutan je u Kristovoj Crkvi od samih početaka.

¹⁹ Usp. D. J. HARRINGTON – B. V. VIVIANO – R. J. KARRIS – R. J. DILLON – Ph. PERKINS, *Komentar Evanđelja i Djela apostolskih*, Sarajevo, 1997., str. 621.

²⁰ Usp. Ivan DUGANDŽIĆ, *Evanđelje ljubljenog učenika. Uvodna pitanja i komentar Ivanova evanđelja*, Zagreb, 2012., str. 304–309.

²¹ Usp. John D. ZIZIOULAS, *Communion and Otherness: Further Studies in Personhood and the Church*, New York, 2006., str. 5.

²² Usp. D. J. HARRINGTON – B. V. VIVIANO – R. J. KARRIS – R. J. DILLON – Ph. PERKINS, *Komentar Evanđelja i Djela apostolskih*, str. 621–622.

1.2. Ključni pokušaji sjedinjenja istočnih i zapadnih kršćana u drugom tisućljeću

Nakon eskalacije sukoba između Rima i Carigrada 1054. godine bilo je nekolicina pokušaja ujedinjenja između dvaju sestrinskih Crkava. Pokušaji su se nizali relativno često u stoljećima koja su uslijedila: u vrijeme pape Urbana II. (1088. – 1099.), Paskala II. (1099. – 1118.), Honorija II. (1124. – 1130.), Eugena III. (1145. – 1153.), Aleksandar III. (1159. – 1181.), Grgura XI. (1227. – 1241.), Aleksandra IV. (1254. – 1261.) itd. Svi ovi pokušaji ujedinjenja između Rima i Carigrada nisu primarno ovisili o uspjehu teoloških rasprava, već o političkoj situaciji Bizanta, kojemu je, kako je vrijeme odmicalo, prijetila sve veća opasnost od Osmanlija. Osobito su zapažena nastojanja oko međukršćanskog ujedinjenja poduzeta tijekom koncila u Lyonu (1274.) između cara Mihaela VIII. Paleologa (1261. – 1282.) i pape Grgura X. (1271. – 1276.), te koncilu Ferrari-Firenci (1438. – 1443.) između cara Ivana VII. Paleologa (1425. – 1448.) i pape Eugena IV. (1431. – 1447). Spomenuti pokušaji ujedinjenja, motivirani religijsko-političkim motivima, zajedno s unijatskim pokretima koji su rezultirali partikularnim unijama između određenih skupina pravoslavnih vjernika i Katoličke Crkve (npr. Brest-Litovska unija 1595. – 1596.), ilustriraju da je znatno prije pojave suvremenog ekumenskog pokreta u 19. stoljeću model jedinstva Crkve iz katoličke perspektive podrazumijevao jedinstvo u vjeri i priznanje univerzalnog primata rimskog biskupa, s prihvaćanjem različitosti liturgijskih tradicija.²³ Ipak, važno je napomenuti da se pokušaji ujedinjenja na spomenutim koncilima ne mogu smatrati *ekumenskim* u suvremenom smislu dijaloga među ravnopravnima, ponajprije zbog teških političkih prilika i oslabljenog stanja Bizanta u to vrijeme.

Na koncilu u Lyonu (1274.) rimska Crkva je u nepovoljnim prilikama za Bizant zauzela čvrste stavove po pitanju opsega priznanja papina primata, pitanja *filioque* te ostalih dogmatskih pitanja. Zapravo, pitanje otvorenosti i prilagodljivosti Rima ovisilo je o papinstvu, koje je u tom povijesnom trenutku držalo politički superiorniju poziciju u odnosu na Bizant. Tako, primjerice, Urban IV. i Klement IV. odbijaju prijedloge Mihaela VIII. Paleologa o tome da se prije rješavanja crkvenih neslaganja između Rima i Carigrada pristupi prvoj vojnoj i diplomatskoj pomoći Zapada u korist Bizanta, pred vojnom prijetnjom Osmanlija. Tako Rim inzistira prvo na pokornosti grčke Crkve papi prije bilo kakve vojne ili diplomatske pomoći. Situacija se mijenja tek dolaskom pape Grgura X. (1271. – 1276). On je postavio kao minimalan zahtjev da se nakon vojno-političke pomoći prizna katolička/rimska vjera i primat pape. Zakletva vjernosti papi provodila se još od vremena Latinskog Carstva (1204. – 1261.), a svaki biskup koji bi to odbio, trebao je napustiti službu.²⁴

Takav odnos priječio je provedbu procesa ujedinjenja, koji je na Lyonskom koncilu proglašen 29. lipnja 1274. godine. Rezolucije donesene na tom koncilu bile su uglavnom proizvod političkog kompromisa, a ne istinskih nastojanja za crkvenim jedinstvom, što je izazvalo snažne negativne reakcije pravoslavne zajednice, koja je te odluke smatrala izdajom svoje vjere. Ta je vjeroispovijest zapravo značila prihvaćanje gotovo svih rimokatoličkih zahtjeva i nije imala odjeka unutar grčke Crkve. Raspad unije naposljetku se dogodio kao

---

²³ Usp. »Унија«, *Enciklopedija pravoslavlja*, sv. 3, (gl. ur. Dimitrije M. KALEZIĆ), Beograd, 2002., str. 1974.

²⁴ Usp. *Velika povijest Crkve*, III/2, (ur. Hubert JEDIN), Zagreb, 1993., str. 141–149.

rezultat političke podrške Rima hegemonističkim težnjama Karla Anžuvinskog, koji je bio glavni protivnik bizantskog suvereniteta.²⁵

Tijekom koncila u Ferrari-Firenci (1438. – 1443.) Bizantsko Carstvo ponovno se našlo u nesigurnom položaju zbog prijetnje islamske invazije, pred kojom je pomoć Zapada bila ključna. Za razliku od Lyonskog koncila ujedinjenja, koji Pravoslavna Crkva nije priznala jer su na njemu sudjelovali isključivo carski delegati, a ne Pravoslavna Crkva u cjelini svog episkopata, uslijed pogoršanih političkih i vojnih okolnosti, sada Bizant podržava sazivanje istinskog ekumenskog koncila. No, Bizant je istodobno svjestan pokušaja vojne dominacije Zapada nad Carigradom, a klima ekumenskih odnosa između kršćanskog Istoka i Zapada, odnosno Rima i Carigrada, bila je takva da su jedni druge neprestano optuživali za hereze.²⁶

U teološkom pogledu koncil u Ferrari-Firenci bavi se ključnim prijepornim točkama između Grka i Latina: *filioque*, narav i opseg papina primata, pitanje čistilišta, euharistije i slično. Po pitanju dodatka *filioque* u simbolu vjere, jedne od najspornijih točaka između Rima i Carigrada, što se spominje na prvom mjestu u dekretu *Laetentur Caeli*, pronašlo se rješenje koje je bilo prihvatljivo gotovo svima. Ne samo da je uklonjen *filioque* prijepor nego se razjašnjava kako Grci ne isključuju Sina iz nadisanja Duha Svetoga, a Latini ne uvode u Trojstvo dva počela, kako su Grci smatrali.²⁷ Nadalje, svečano se proglašava kako Duh Sveti vječno izlazi od Oca i Sina kao iz jednog počela i jednim nadisanjem (»*Spiritus sanctus ex Patre et Filio eternaliter est, et essentiam suam suumque esse subsistens habet ex Patre simul et Filio, et ex utroque eternaliter tanquam ab uno principio et unica spiratione procedit*«) te da je latinski dodatak *filioque* u simbolu vjere opravdan i u skladu s pravovjerjem (»*Filioque, veritatis declarande gratia et imminente tunc necessitate, licite ac rationabiliter symbolo fuisse appositam*«).²⁸

²⁵ Usp. R. FRIELING, *Put ekumenske misli. Uvod u ekumenologiju*, str. 21.

²⁶ Usp. *Velika povijest Crkve*, III/2, (ur. H. JEDIN), str. 555–556.

²⁷ Usp. Joseph GILL, *The Council of Florence*, Cambridge, 1959., str. 227–269.

²⁸ Originalan tekst ovako donosi: »Convenientes enim latini ac Greci in hac sacrosancta synodo ycumenica, magno studio invicem usi sunt, ut inter alia etiam articulus ille de divina Spiritus sancti processione summa cum diligentia et assidua inquisitione discuteretur. Prolatis vero testimoniis ex divinis scripturis plurimisque auctoritatibus sanctorum doctorum orientalium et occidentalium, aliquibus quidem ex Patre et Filio, quibusdam vero ex Patre per Filium procedere dicentibus Spiritum sanctum, et ad eandem intelligentiam aspicientibus omnibus sub diversis vocabulis, Greci quidem asseruerunt, quod id quod dicunt Spiritum sanctum ex Patre procedere, non hac mente proferunt ut excludant Filium; sed quia eis videbatur, ut aiunt, Latinos asserere Spiritum sanctum ex Patre et Filio procedere tanquam ex duobus principiis et duabus spirationibus, ideo abstinuerunt a dicendo, quod Spiritus sanctus ex Patre procedat et Filio. Latini vero affirmarunt, non se hac mente dicere Spiritum sanctum ex Patre Filioque procedere, ut excludant Patrem, quin sit fons ac principium totius deitatis, Filii scilicet ac Spiritus sancti, aut quod id, quod Spiritus sanctus procedit ex Filio, Filius a Patre non habeat; sive quod duo ponant esse principia seu duas spirationes, sed ut unum tantum asserant esse principium unicamque spirationem Spiritus sancti, prout hactenus asseruerunt. Et cum ex his omnibus unus et idem eliciatur veritatis sensus, tandem in infrascriptam sanctam et deo amabilem eodem sensu eademque mente unionem unanimiter concordarunt et consenserunt. In nomine igitur sancte Tinitatis, Patris, Filii et Spiritus sancti, hoc sacro universali approbante Florentino concilio, diffinimus ut hec fidei veritas ab omnibus christianis credatur et suscipiatur, sicque omnes profiteantur. Quod Spiritus sanctus ex Patre et Filio eternaliter est, et essentiam suam suumque esse subsistens habet ex Patre simul et Filio, et ex utroque eternaliter tanquam ab uno principio et unica spiratione procedit, declarantes quod id, quod sancti doctores et patres dicunt, ex Patre per Filium procedere Spiritum sanctum, ad hanc intelligentiam tendit, ut per hoc significetur Filium quoque esse, secundum Grecos quidem causam, secundum Latinos vero principium subsistentie Spi-

Ishod koncila u Ferrari-Firenci bila je dogmatska rezolucija koja je nastojala premostiti razlike u liturgijskim tradicijama, pri čemu je većina pravoslavne strane pokazala toleranciju prema zapadnjačkom dodatku *filioque* i konceptu papina primata. Ipak, unija, koja je bulom *Laetentur caeli* proglašena u Rimu, u Carigradu nije nikada proglašena jer se suočila sa značajnim otporom pravoslavlja.²⁹

U mnoštvu pokušaja pronalaska jedinstva između Rima i Carigrada tijekom drugog tisućljeća ističu se dva spomenuta koncila na kojima se pokušalo uspostaviti puno jedinstvo između zapadnih i istočnih kršćana. Makar i kratak uvod u te koncile otkriva svijest o nejedinstvu koja proizlazi primarno iz teološki različitih naglasaka ili pogleda na određena pitanja, osobito po pitanju dodatka *filioque* te opsega i naravi papina primata. Naravno, ovdje se ne isključuju i ostale teološke, disciplinsko-pravne i liturgijske razlike, no spomenuta razilaženja ističu se kao najvažnija kako u ondašnjem tako i u današnjem ekumenskom diskursu. Prevladava svijest među ljudima onog vremena, kao i danas, kako je jedinstvo među kršćanima potrebno, kako nema punog euharistijskog zajedništva te da je za ostvarenje punog jedinstva potrebno nadići ključne teološke razlike. U tom smislu, iako postoji želja za jedinstvom Crkve, motivi su uvjetovani društveno-političkim okolnostima, što će stvoriti još dublje podjele u narednim stoljećima.

1.3. Stvaranje prvih unija s Rimom

Nakon dva neuspješna koncila, čiji je cilj bio postizanje punog jedinstva, Rimokatolička Crkva počela je usvajati model partikularnih unija s mjesnim odijeljenim Crkvama koje karakterizira ulazak u puno jedinstvo pojedinih episkopa koji uvode svoje vjernike u jedinstvo/uniju s Rimom.

Godine 1622. osnovana je Kongregacija za širenje vjere, sa zadaćom nadgledanja misija, obraćenja heterodoksnih te brige za istočne kršćane, posebno za njihovo pomirenje s Rimom. U regijama gdje je pravoslavlje bilo prevladavajuće latinski misionari uspostavljali su paralelnu katoličku hijerarhiju uz već postojeću pravoslavnu organizaciju. U slučajevima kada je zemljopisno područje bilo dovoljno veliko uspostavljena je posebna hijerarhija, priznata kao legitima istočna Crkva koja je, uz pridržavanju vlastita istočnog obreda, prihvaćala rimokatoličke doktrine i primat papinstva. Posljedično tomu, između 16. i 18. stoljeća na područjima pravoslavnih patrijaršija uspostavljene su paralelne i konkurentne patrijaršije.³⁰

Latinski misionari, djelujući unutar područja kojima je povijesno dominiralo pravoslavno kršćanstvo, nastojali su pružiti potporu lokalnom stanovništvu, koje je često patilo pod

---

ritus sancti, sicut et Patrem. Et quoniam omnia, que Patris sunt, Pater ipse unigenito Filio suo gignendo dedit, praeter esse Patrem; hoc ipsum, quod Spiritus sanctus procedit ex Filio, ipse Filius a Patre eternaliter habet, a quo etiam eternaliter genitus est. Definiimus insuper explicationem verborum illorum Filioque, veritatis declarande gratia et imminente tunc necessitate, licite ac rationabiliter symbolo fuisse appositam«, EUGENIUS IV., »Laetentur Caeli. Bulla unionis graecorum« (6.VII.1439.), *Službene mrežne stranice Vatikana*, dostupno online URL: <https://www.vatican.va/content/eugenius-iv/la/documents/bulla-laetentur-caeli-6-iulii-1439.html> (zadnje posjećeno 17. kolovoza 2024.).

²⁹ Usp. *Velika povijest Crkve*, III/2, (ur. H. JEDIN), str. 560.

³⁰ Usp. R. FRIELING, *Put ekumenske misli. Uvod u ekumenologiju*, str. 22.

islamskim progonima, uvođenjem latinskih pobožnosti, molitava i običaja. Potaknuti idealima tridentske obnove Katoličke Crkve (1545. – 1563.), misionari su znali podcjenjivati značenje istočnokršćanske duhovnosti i kulturnih običaja, s ciljem da provedu tridentske reforme unutar kršćanskog Istoka. »Unijatske« inicijative predvođene latinskim klerom ponajprije su bile usmjerene na obraćenje pojedinih vjernika, ali i svećenika i biskupa. Njihovi naponi bili su olakšani primjetnom pasivnošću među istočnim klerom. To se očitovalo u tome što su rimokatolički misionari nudili sveobuhvatnije duhovno vodstvo uni-jatima, uključujući propovijedi, ispovijedi te osnivanje obrazovnih ustanova i redovničkih društava. U početku se od onih koji su ulazili u puno zajedništvo s rimskom Crkvom nije tražila nikakva formalna dokumentacija od prethodne crkvene vlasti; bila je dovoljna jednostavna ispovijest katoličke vjere, što se često događala nasamo ili unutar ispovjedao-nice. Tim je pojedincima bilo dopušteno nastaviti primati sakramente iz svojih domicilnih Crkava, a čak ni pravoslavni episkopi i patrijarsi nisu osporili tu praksu. To je dovelo do oblika liturgijskog zajedništva između katolika i nekatolika, što je Rim shvatio kao implicitno priznanje legitimnosti nekatoličkih Crkava i njihova svećenstva kao valjanih službenika božanske milosti. Slijedom toga, nakon opsežnog razmatranja, Kongregacija za širenje vjere formalno je 5. srpnja 1729. godinu zabranila sve oblike liturgijskog zajedništva između katolika i nekatolika.³¹

Nakon zabrane paralelne crkvene strukture unutar Katoličke Crkve – kao što su eparhije i patrijaršije – pokrenute su u regijama kojima je povijesno dominiralo pravoslavno kršćanstvo. Takav razvoj događaja dodatno je pogoršao postojeće napetosti među kršćanskim zajednicama. Crkvene cjeline koje su proizašle iz tog »unijatskog« modela jedinstva nazivaju se grkokatoličke Crkve ili istočne katoličke Crkve, označavajući one katoličke zajednice koje se pridržavaju bizantskog obreda i tradicije.³²

2. Suvremeni ekumenski pokret

Suvremeni ekumenski pokret ima svoje korijene u kontekstu Crkava reformacije i reformacijske baštine te nastoji nadići podjele među kršćanima kako bi otkrio već prisutno, iako crkveno i pravno nepotpuno, jedinstvo koje svi kršćani dijele valjanim krštenjem.

2.1. Začetci suvremenog ekumenskog pokreta

Usred dominacije racionalizma u Europi 17. i 18. stoljeća javlja se filozofsko-duhovni pokret zvan »pijetizam«, čiji su promicatelji Johann Arndt (1555. – 1621.), Filip J. Spener (1635. – 1705.) i Nicholas Ludwig von Zinzendorf (1700. – 1760.). Karakteristike pijetističkog pokreta su osobno obraćenje i odnos s Bogom, religija srca koja je iznad čisto razumskog promišljanja o Bogu, vjera življena u djelotvornoj ljubavi itd. Mnoge ideje koje izrastaju u okrilju pijetizma postat će plodno tlo za razvoj suvremenog ekumenskog pokreta.³³

³¹ Usp. J. KOLARIĆ, *Ekumenska trilogija: istočni kršćani, pravoslavni, protestanti*, str. 389.

³² Usp. *Velika povijest Crkve*, V, (ur. Hubert JEDIN), Zagreb, 1978., str. 205–212.

³³ Usp. Teresa Francesca ROSSI, *Manuale di ecumenismo*, Brescia, 2012., str. 222–223.

U 18. stoljeću ekumenskim idejama osobito se ističe njemački pijetist Nicholas Ludwig von Zinzendorf. Kao pionir moravske Crkve, zalaže se za ono što se u današnjem ekumenskom kontekstu može opisati kao *koinonia*, odnosno *bratstvo* kršćana povezanih vjerom u Krista, što je svoj konkretni oblik dobilo kad je 1722. godine osnovao Herrnhutsku zajednicu.³⁴ Teolog Karl Barth Zinzendorfa naziva prvim istinskim ekumenistom: »Ako izgled ne vara, upravo je proročka namjera grofa Zinzendorfa u osnivanju njegovih izvanrednih 'bratstava', ne da razdvoji konfesionalne Crkve, niti da ih zamijeni nad-Crkvom, nego da, kako se u slobodi zblizuju kao članovi partikularnih Crkava, ih suoči s jedinstvom koje nisu izgubili niti su ga ikad mogli izgubiti u samome Isusu Kristu, kojeg su, značajno, izabrali za zajedničkog »Starijeg Brata«. Nije slučajno da je upravo taj čovjek, koji je u svome propovijedanju, poeziji i dogmatici (ako je i imao ikakvu) bio možda *jedini istinski kristocentrik suvremenog doba* (neznalice bi rekle: Kristomonist), i mora ga se vjerojatno nazvati prvim istinskim ekumenistom, tj. prvim koji je govorio i mislio u cijelosti u smislu same materije.«³⁵ Pripisuje mu se da je prvi upotrijebio pojam *ekumena* u smislu kako se danas njime koristimo: jedinstvo svih kršćana diljem svijeta.³⁶ Kao pijetistu, ekumenizam je za Zinzendorfa prije svega obraćenje i jedinstvo srcâ, a tek onda suglasje u teološkom mišljenju, u čemu se slaže i Visser't Hooft.³⁷ Zinzendorfov temelj ekumenizma je zajednička vjera i ljubav prema Spasitelju, ali nikada izvan konteksta misionarskog služenja svih kršćana evanđelju, zbog čega ga se uzima za vizionara i nadahnitelja ekumenizma.³⁸

2.2. Društveno-politički faktori nastanka suvremenoga ekumenskog pokreta

Evolucija suvremenoga ekumenskog pokreta može se općenito kategorizirati u nekoliko različitih faza od kojih je svaka obilježena značajnim društveno-političkim okolnostima.

Početnu fazu, koja se proteže od 18. stoljeća do početka 20. stoljeća, karakteriziraju značajni razvoji unutar svjetovnog područja i religijskog krajolika. Ključni povijesni događaji u tom razdoblju uključuju uspostavu Sjedinjenih Američkih Država 1776. godine i Francusku revoluciju od 1789. do 1795. godine, a obje su bile popraćene idejama koje su zagovarale ljudska prava, slobodu misli i vjere te priznavanje jednakosti svih ljudi.

Nadalje, 19. stoljeće obilježeno je usponom liberalizma, buđenjem nacionalne svijesti i formiranjem modernih nacionalnih država, kao i osnivanjem različitih globalnih i međunarodnih pokreta. Naprimjer, to je doba svjedočilo stvaranju Svete alijanse 1815. godine, osnivanju Crvenog križa i Prve internacionale 1864. godine i početku modernih Olimpijskih igara 1896. godine. Nakon Prvoga svjetskog rata (1914. – 1918.) osnovana je Liga naroda 1920. godine, koju su, nakon Drugoga svjetskog rata, 1946. godine naslijedili Ujedinjeni narodi. U tom povijesnom trenutku razvoja ekumenskog pokreta dio kršćana iz protestantske tradicije počeo se priklanjati ponajprije idejama jedinstva koje su proizlazile

---

³⁴ Usp. *Velika povijest Crkve*, V, (ur. Hubert JEDIN), str. 496–497.

³⁵ Nicholas Ludwig Count von ZINZENDORF, *Nine Public Lectures on Important Subjects in Religion. Preached in Fetter Lane Chapel in London in Year 1746.*, Iowa City, 1973., str. viii–ix.

³⁶ Usp. Willem Adolph VISSER'T HOOFT, *The Meaning of Ecumenical*, London, 1953., str. 18–19.

³⁷ Usp. Willem Adolph VISSER'T HOOFT, *The Pressure of our Common Calling*, New York, 1959., str. 27.

³⁸ Usp. A. J. LEWIS, *Zinzendorf. The Ecumenical Pioneer. A Study in the Moravian Contribution to Christian Mission and Unity*, Philadelphia, 1962., str. 12–13.

iz sekularnih ideja te su, nadahnuti tim idealima, osnivali udruženja za stvaranje globalnih veza među kršćanima. No, većina kršćanskog svijeta ostala je skeptična i oprezna prema tim novim tekovinama.³⁹

Motivacija za promicanje međukonfesijskog kršćanskog zajedništva proizlazi ne samo iz suvremenih sekularnih trendova i ideja nego i iz imperativa misijskog rada. Stoga je suvremeni ekumenski pokret u 19. stoljeću bio temeljno vođen idejom misija. Usljed misijskih nastojanja raste bolna svijest među kršćanima različitih Crkava reformacije ili reformacijske baštine kako sukobi među misionarima različitih denominacija, do kojih je često dolazilo, umanjuju vjerodostojnost evanđeoskog navještaja. Počinje postupno buđenje svijesti među kršćanima kako njihova razjedinjenost u kontekstu rastuće globalizacije dovodi do odbacivanja evanđelja među nekršćanima. Shvaćaju kako je nužna suradnja, koordinacija misionarske djelatnosti, ali, iznad svega, pokušaj nadvladavanja razlika s ciljem ostvarenja autentičnoga misionarskog duha koje će služiti promicanju i prihvaćanju evanđelja.

Tako se jedan od prvih pokušaja udruživanja kršćana odvio u Londonu 1846. godine pod imenom *Evangelička alijansa*. Ta organizacija sastojala se od 900 kršćana iz različitih evanđeoskih denominacija. Primarni cilj Alijanse bio je poticanje lokalne suradnje među kršćanima s ciljem ostvarenja zajedničke molitve i jačanja predanosti društvenom služnji kršćana gdje god se nalazili. Nedugo nakon toga, 1857. godine u Londonu osnovana je još jedna udruga s namjerom promicanja svakodnevnice molitve za jedinstvo kršćana. Inicijativa je bila poznata kao *Udruga za promicanje jedinstva kršćanskog svijeta* (APUC – *Association for the Promotion of the Unity of Christendom*). Cilj joj je bio ujediniti rimokatolike, pravoslavne kršćane i anglikance. Međutim, utjecaj tog udruženja bio je ograničen, osobito u svjetlu zabrane Svetoga oficija, izdane 1864. godine, koja je ograničavala sudjelovanje katolika u takvim nastojanjima.

Godine 1855. u Parizu je osnovana *Kršćanska udruga mladih ljudi* (YMCA/CVJM). Potom je 1893. godine osnovan savez *Kršćanskih udruga ženske mladeži*, nakon čega je uslijedio *Omladinski savez za odlučno kršćanstvo* 1894. godine i *Svjetski kršćanski studentski savez* 1895. godine. Nadalje, prve međukonfesijske misijske konferencije počele su u Engleskoj, SAD-u i Aziji 1854. godine. Zajedno su te kršćanske udruge odigrale značajnu ulogu u postavljanju temelja za suvremeni ekumenski pokret.⁴⁰

2.3. Kristaliziranje pojmova

U kontekstu nastojanja usmjerenih na uspostavu punoga kršćanskog jedinstva tijekom 19. stoljeća pojavio se pojam *svekršćanski*, odražavajući terminologiju koju upotrebljavaju pravoslavne Crkve, koje se koriste izrazima kao što su *svepravoslavni* ili *panortodoksni* da označe jedinstvo između različitih pojedinačnih, bilo autonomnih bilo autokefalnih, pravoslavnih Crkava. Sredinom 19. stoljeća Evanđeoska alijansa službeno je uvela pojam *ekumenski* u crkveni diskurs. Na osnivačkoj konferenciji održanoj u Londonu 1846.

³⁹ Usp. R. FRIELING, *Put ekumenske misli. Uvod u ekumenologiju*, str. 32–37.

⁴⁰ Usp. *Ibidem*, str. 38–39.

godine američki prezbiterijanac Samuel H. Cox (1793. – 1880.) založio se za stvaranje globalne kršćanske organizacije koja bi se proširila izvan granica Britanije.⁴¹ Tako izraz *ekumenski* postaje integriran u protestantsku misao, utjelovljujući i zemljopisnu i među-kršćansku dimenziju jedinstva. Prije tog razvoja pojam *ekumenski* pretežno se koristio unutar protestantskih krugova kao tehnički izraz koji se odnosio na drevna vjerovanja Crkve, kao što su Apostolsko vjerovanje i Nicejsko-carigradsko vjerovanje, koje većina kršćana priznaje.⁴²

Pojam *ekumenski pokret* pojavio se u 20. stoljeću utjecajem Nathana Söderbloma, nadbiskupa Uppsale, koji je zagovarao napore za ujedinjenje kršćanskih Crkava. Söderblom je odigrao ključnu ulogu u transformaciji pojma *ekumena* iz njegove pretežno geografske konotacije u koncept koji označava djela usmjerena prema pomirenju i ujedinjenju razjedinjenih kršćana. Za njega je to nužnost i jedini put koji vodi prema miru u svijetu. Söderblom je izrekao tijekom primanja Nobelove nagrade 1930. godine: »Ali, želimo da Crkve kao takve uzmu udio [u ekumenskom pokretu, op. a.] iz jednostavnog razloga što vjerujemo da smo u ekumenskom osvješćivanju otkrili nešto što je bilo zanemareno, supstanciju propovijedanja Isusa Krista: Božju volju, Njegovu vrhovnu vlast te, povezano s time, jedinstvo sveopćeg kršćanstva, postignuto ne kroz kompromise i saveze, nego uranjanjem u istinu i iskustvom velikog sveopćeg čuda.«⁴³

U katoličkom kontekstu imenicu *ekumenizam* kasnije je uveo Yves Congar 1937. godine u svom djelu pod naslovom *Chrétien désunis*, koje je nosilo podnaslov *Principes d'un œcuménisme catholique*.⁴⁴

2.4. Suvremeni ekumenski pokret u 20. stoljeću

Prva polovica 20. stoljeća označava značajan napredak u razvoju suvremenoga ekumenskog pokreta, koji sada obuhvaća značajan broj pravoslavnih Crkava i protestantskih denominacija te je organiziran oko *Ekumenskog vijeća Crkava* (WCC),⁴⁵ koje je integriralo tri ključna pokreta: *Međunarodno misijsko vijeće*, *Život i rad* te *Vjera i ustrojstvo*.⁴⁶

---

⁴¹ Ipak valja priznati da se Samuel Hanson Cox, američki prezbiterijanac, zalagao za svojevrsno »protestantsko jedinstvo«, odnosno zajedništvo (*fellowship*) među različitim Crkvama koje su, prema njegovu mišljenju bile »evangeličke«. Za Coxa, tri su prijetnje slobodnom i autentičnom kršćanstvu, koje se u Americi razvijaju: katolici, anglikanci te denominacijski protestanti. Cox upotrebljava pojam *ekumenizam* donekle u suvremenom smislu, ali je vrlo ograničen i isključiv. Više o tome: Dwyn Mecklin MOUNGER, »Samuel Hanson Cox: Anti-Catholic, Anti-Anglican, Anti-Congregational Ecumenist«, *Journal of Presbyterian History* (1962–1985), god. 55, br. 4, Philadelphia, 1977., str. 347–361.

⁴² Usp. J. KOLARIĆ, *Ekumenska trilogija: istočni kršćani, pravoslavni, protestanti*, str. 669.

⁴³ Nathan SÖDERBLOM, »Nobel lecture (11.XII.1930.)«, *The Nobel Prize*, dostupno online URL: <https://www.nobelprize.org/prizes/peace/1930/soderblom/lecture/> (zadnje posjećeno 1. rujna 2024).

⁴⁴ Usp. R. FRIELING, *Put ekumenske misli. Uvod u ekumenologiju*, str. 13.

⁴⁵ Umjesto termina Svjetsko vijeće Crkava, odlučujemo se za termin Ekumensko vijeće Crkava, jer smo mišljenja da bolje opisuje samu narav te organizacije. Umjesto čisto zemljopisne konotacije pridjeva *svjetsko*, grčka izvedenica *ekumensko* u svome povijesnom značenju i razvoju jasnije asocira na *svekršćansko* te, u tom smislu, na nastojanje oko jedinstva kršćana, što je u samoj naravi spomenute organizacije.

⁴⁶ Usp. »Ecumenical Movement«, *The New Catholic Encyclopedia* (dalje: NCE), sv. 5, (gl. ur. M. A. BROWN – E. DUFF – J. T. FORD – C. V. LAFONTAINE), Washington DC, 2002., str. 72.

Misionarska konferencija održana u Edinburghu 1910. godine, često smatrana početkom ekumenskog pokreta, zorno je pokazala bolnu svijest među anglikanskim i protestantskim misionarima kako postojeće podjele među kršćanima predstavljaju značajnu zapreku širenju kršćanstva. Misionari su prepoznali da su neprijateljstva, sporovi i podjele među kršćanima skandalozni, osobito u očima nekršćanskih naroda. Zato je *Međunarodno misionarsko vijeće* osnovano ne samo za učenje o učinkovitim misionarskim praksama nego i za ublažavanje problema kršćanskog nejedinstva koordiniranjem misionarske aktivnosti i minimiziranjem konkurencije.

Godine 1925. organizacija *Život i rad* sastala se u Stockholmu kako bi razmotrila primjenu evanđeoskih kršćanskih načela u različitim društvenim aspektima, osobito u industriji, ekonomiji i međunarodnim odnosima. Istodobno je organizacija *Vjera i ustrojstvo* pokrenula rasprave usmjerene na doktrinarna pitanja s ciljem pronalaženja jedinstva kršćana unutar vjerskih i organizacijskih okvira. Dok je *Život i rad* usmjeren prema izvankršćanskom kontekstu, odnosno prema služenju svijetu, *Vjera i ustrojstvo* usmjerena je prema međukršćanskom dijalogu, odnosno traženju jedinstva u vjeri.⁴⁷

2.5. Odnos Katoličke Crkve prema suvremenome ekumenskom pokretu

Iz perspektive Katoličke Crkve razdoblje od 19. do početka 20. stoljeća karakterizira suzdržanost prema suvremenim sekularnim idejama (i ekumenskom pokretu), koje se smatraju nespojivima s tradicionalnom katoličkom doktrinom. Konkretno, Katolička Crkva artikulirala je svoj otpor prema tim neprihvatljivim idejama kroz ključne dokumente kao što su *Syllabus errorum* Pija IX. (1864.), *Lamentabili* Pija X. i Rimske inkvizicije (1907.) te *Pascendi Dominici Gregis* Pija X. (1907.). Navedeni dokumenti ilustriraju udaljšavanje Crkve od svijeta i ekumenskog gibanja, što je u konačnici kulminiralo antimodernističkom zakletvom,⁴⁸ čime je zapečaćeno odvajanje Katoličke Crkve od suvremenih društvenih tijekova.⁴⁹

Osim spomenutih dokumenata Katoličke Crkve, dokumenti koji promiču tzv. »ekumenizam povratka odijeljenih kršćana« su *Satis cognitum* Lava XIII.,⁵⁰ *Mortalium animos* Pija

⁴⁷ Usp. Matthias SENS, »Ökumenischer Rat der Kirchen (ÖRK)«, Handfried KRÜGER – Werner LÖSER – Walter MÜLLER-RÖMHELD, *Ökumene-Lexikon: Kirchen – Religionen – Bewegungen*, Frankfurt am Main, 1987., str. 902–913.

⁴⁸ PIUS PP. X., »Motu proprio Sacrorum antistitum quo quaedam statuuntur leges ad modernismi periculum propulsandum (1.IX.1910.)«, *Službene mrežne stranice Vatikana*, dostupno online URL: https://www.vatican.va/content/pius-x/la/motu_proprio/documents/hf_p-x_motu-proprio_19100901_sacrorum-antistitum.html (zadnje posjećeno 1. rujna 2024.).

⁴⁹ Usp. August FRANZEN, *Kleine Kirchengeschichte*, Freiburg, 2000., str. 339–354.

⁵⁰ »There is no reason to doubt that all those, who by Divine Grace and mercy have had the happiness to have been born, as it were, in the bosom of the Catholic Church, and to have lived in it, will listen to Our Apostolic Voice: 'My sheep hear my voice' (John X., 27), and that they will derive from Our words fuller instruction and a more perfect disposition to keep united with their respective pastors, and through them with the Supreme Pastor, so that they may remain more securely within the one fold, and may derive therefrom a greater abundance of salutary fruit. [...] Let all those, therefore, who detest the wide-spread irreligion of our times, and acknowledge and confess Jesus Christ to be the Son of God and the Saviour of the human race, but who have wandered away from the Spouse, listen to Our voice. Let them not refuse to obey Our paternal charity. Those who acknowledge Christ must acknowledge Him wholly and entirely. 'The Head and the body are

XI.,⁵¹ *Mystici Corporis Christi* Pija XII.,⁵² *Humani generis* Pija XII⁵³ te *Ad Petri Cathedram* Ivana XXIII⁵⁴. Relevantni izvadci iz spomenutih dokumenata govore o shvaćanju toga što podrazumijeva nastojanje oko jedinstva kršćana iz katoličke perspektive te koji je

Christ wholly and entirely. The Head is the only-begotten son of God, the body is His Church; the bridegroom and the bride, two in one flesh. All who dissent from the Scriptures concerning Christ, although they may be found in all places in which the Church is found, are not in the Church; and again all those who agree with the Scriptures concerning the Head, and do not communicate in the unity of the Church, are not in the Church' (S. Augustinus, *Contra Donatistas Epistola, sive De Unit. Eccl.*, cap. IV., n. 7)« LEO XIII., »Satis cognitum. Encyclical of Pope Leo XIII on the Unity of the Church (29.VI.1896.)«, br. 16, *Službene mrežne stranice Vatikana*, dostupno online URL: https://www.vatican.va/content/leo-xiii/en/encyclicals/documents/hf_l-xiii_enc_29061896_satis-cognitum.html (zadnje posjećeno 1. rujna 2024).

⁵¹ »So, Venerable Brethren, it is clear why this Apostolic See has never allowed its subjects to take part in the assemblies of non-Catholics: for the union of Christians can only be promoted by promoting the return to the one true Church of Christ of those who are separated from it, for in the past they have unhappily left it. To the one true Church of Christ, we say, which is visible to all, and which is to remain, according to the will of its Author, exactly the same as He instituted it. During the lapse of centuries, the mystical Spouse of Christ has never been contaminated, nor can she ever in the future be contaminated, as Cyprian bears witness: 'The Bride of Christ cannot be made false to her Spouse: she is incorrupt and modest. She knows but one dwelling, she guards the sanctity of the nuptial chamber chastely and modestly'« PIUS XI., »Mortalium Animos. Encyclical of Pope Pius XI on Religious Unity to our Venerable Brethren the Patriarchs, Primates, Archbishops, Bishops, and Other Local Ordinaries in Peace and Communion with the Apostolic See (6. I. 1928.)«, br. 10, *Službene mrežne stranice Vatikana*, dostupno online URL: https://www.vatican.va/content/pius-xi/la/encyclicals/documents/hf_p-xi_enc_19280106_mortalium-animos.html (zadnje posjećeno 2. rujna 2024).

⁵² »Actually only those are to be included as members of the Church who have been baptized and profess the true faith, and who have not been so unfortunate as to separate themselves from the unity of the Body, or been excluded by legitimate authority for grave faults committed. 'For in one spirit' says the Apostle, 'were we all baptized into one Body, whether Jews or Gentiles, whether bond or free.' As therefore in the true Christian community there is only one Body, one Spirit, one Lord, and one Baptism, so there can be only one faith. And therefore, if a man refuses to hear the Church, let him be considered – so the Lord commands – as a heathen and a publican. It follows that those who are divided in faith or government cannot be living in the unity of such a Body, nor can they be living the life of its one Divine Spirit.« PIUS XII., »Mystici Corporis Christi. Encyclical of Pope Pius XII on the Mystical Body of Christ to our Venerable Brethren, Patriarchs, Primates, Archbishops, Bishops, and Other Local Ordinaries Enjoying Peace and Communion with the Apostolic See (29. VI. 1943.)«, br. 22, *Službene mrežne stranice Vatikana*, dostupno online URL: https://www.vatican.va/content/pius-xii/en/encyclicals/documents/hf_p-xii_enc_29061943_mystici-corporis-christi.html (zadnje posjećeno 2. rujna 2024).

⁵³ »Some say they are not bound by the doctrine, explained in Our Encyclical Letter of a few years ago, and based on the Sources of Revelation, which teaches that the Mystical Body of Christ and the Roman Catholic Church are one and the same thing. Some reduce to a meaningless formula the necessity of belonging to the true Church in order to gain eternal salvation. Others finally belittle the reasonable character of the credibility of Christian faith.« PIUS XII., »Encyclical Humani generis of the Holy Father Pius XII to our Venerable Brethren, Patriarchs, Primates, Archbishops, Bishops, and Other Local Ordinaries Enjoying Peace and Communion with the Holy See Concerning Some False Opinions Threatening to Undermine the Foundations of Catholic Doctrine (12. VIII. 1950.)«, br. 27, *Službene mrežne stranice Vatikana*, dostupno online URL: https://www.vatican.va/content/pius-xii/en/encyclicals/documents/hf_p-xii_enc_12081950_humani-generis.html (zadnje posjećeno 2. rujna 2024).

⁵⁴ »We are already aware, to Our great joy, that many of the communities that are separated from the See of Blessed Peter have recently shown some inclination toward the Catholic faith and its teachings (n. 63). [...] We address Ourselves now to all of you who are separated from this Apostolic See. May this wonderful Spectacle of unity, by which the Catholic Church is set apart and distinguished, as well as the prayers and entreaties with which she begs God for unity, stir your hearts and awaken you to what is really in your best interest (n. 79). May We, in fond anticipation, address you as sons and brethren? May We hope with a father's love for your return? (n. 80)« JOHN XXIII., »Ad Petri Cathedram. Encyclical of Pope John XXIII on Truth, Unity, and Peace in a Spirit of Charity (29. VI. 1959.)«, *Službene mrežne stranice Vatikana*, dostupno online URL: https://www.vatican.va/content/john-xxiii/en/encyclicals/documents/hf_j-xxiii_enc_29061959_ad-petri.html (zadnje posjećeno 3. rujna 2024).

stav Crkve prema nekatolicima, a izneseni su u cijelosti u bilješcima. U odnosu Katoličke Crkve prema drugim kršćanskim denominacijama i crkvenim zajednicama te shvaćanju međukonfesijskih dijaloga, dominira stav da nije odgovornost Rimokatoličke Crkve doprijeti do »odijeljenih« kršćana, nego je njihova dužnost tražiti pomirenje i vratiti se u krilo Rimokatoličke Crkve.⁵⁵

Godine 1919. papa Benedikt XV. odbija poziv Episkopalne Crkve da prisustvuje skupu organizacije *Vjera i ustrojstvo*. Nakon konferencije pokreta *Život i rad* u Lausanni 1927. godine papa Pio XI. izdao je već spomenutu encikliku *Mortalium animos*. U tom je dokumentu sudionike suvremenih međukonfesijskih kršćanskih konferencija okarakterizirao kao *pankršćane*⁵⁶ i upozorio na njihovu retoriku koja veliča bratsko zajedništvo u Kristu, a ne priznaje autoritet Kristova namjesnika. Ustvrdio je da je uključivanje Apostolske Stolice u takve međukonfesijske dijaloge neopravdano, s obzirom na to da sudionici nisu bili spremni odreći se doktrinarnih pozicija koje su dovele do njihova odvajanja od Crkve. Nadalje, naglasio je da istina koju je Bog objavio nije predmet pregovora.⁵⁷ Misli koje je papa Pio XI. artikulirao u enciklici *Mortalium animos* odjekuju stavovima koje su prethodno iznijeli pravoslavni delegati na konferenciji u Lausanni 1927. godine: ne postoji jedinstvo bez suglasja u vjeri.⁵⁸ Shvaćanje jedinstva kršćana Pija XI., kao i pravoslavnih delegata, jest to da istinsko jedinstvo u vjeri zahtijeva prihvaćanje cjelokupnosti Kristove objave, a doktrinarni ustupci su neprihvatljivi. Kristova Crkva ne može djelovati kao federacija autonomnih entiteta koji prihvaćaju različite doktrine. Stoga je papa Pio XI. izričito zabranio⁵⁹ katolicima da podržavaju takve inicijative,⁶⁰ a papa Pio XII. u enciklici *Mystici corporis* (1943.) ostaje na tragu Pija XI.⁶¹

Stav Katoličke Crkve prema suvremenom ekumenskom pokretu počeo se postupno mijenjati u pozitivnom smjeru nakon uspostave Ekumenskog vijeća crkava u Amsterdamu 1948. godine. Taj je događaj označio početak nove ere za ekumenski pokret, osobito iz perspektive Katoličke Crkve. U tom je smislu već 1949. godine Sveti oficij izdao *Instrukciju o ekumenskom pokretu*,⁶² koja daje niz upozorenja i smjernica za katolike u vezi s njihovim mogućim sudjelovanjem na zajedničkim susretima s nekatolicima.

⁵⁵ Usp. Jure ZEČEVIĆ, »Koncilski ekumenski zamah i današnja traženja«, *Bogoslovska smotra*, god. 75, br. 3, Zagreb, 2005., str. 857.

⁵⁶ »These things and others that class of men who are known as pan-Christians continually repeat and amplify; and these men, so far from being quite few and scattered, have increased to the dimensions of an entire class, and have grouped themselves into widely spread societies, most of which are directed by non-Catholics, although they are imbued with varying doctrines concerning the things of faith. This undertaking is so actively promoted as in many places to win for itself the adhesion of a number of citizens, and it even takes possession of the minds of very many Catholics and allures them with the hope of bringing about such a union as would be agreeable to the desires of Holy Mother Church, who has indeed nothing more at heart than to recall her erring sons and to lead them back to her bosom. But in reality beneath these enticing words and blandishments lies hid a most grave error, by which the foundations of the Catholic faith are completely destroyed.« PIUS XI., »*Mortalium Animos*«, br. 4.

⁵⁷ Usp. J. ZEČEVIĆ, »Koncilski ekumenski zamah i današnja traženja«, str. 858.

⁵⁸ Usp. Ivan MACUT, *Suvremeni ekumenski pokret – Svjetske konferencije (1910. – 2013.) Pokret za život i djelovanje – Pokret za vjeru i ustrojstvo Crkve – Ekumensko vijeće Crkava*, Zagreb, 2017., str. 28.

⁵⁹ Usp. PIUS XI., »*Mortalium animos*«, br. 10.

⁶⁰ Usp. Ecumenical Movement, NCE, str. 72.

⁶¹ Usp. PIUS XII., *Mystici Corporis Christi*, br. 22.

⁶² Usp. SUPREMA SACRA CONGREGATIO S. OFFICII, »Instructio de motione ecumenica«, *Acta Apostolicae Sedis*, god. 42, Rim, 1950., str. 142-147., (dalje: Instrukcija).

Instrukcija, primjerice, govori kako se po milosti Duha Svetoga u umovima osoba koje su odijeljene od jedinstva s Katoličkom Crkvom javlja želja za povratkom u jedinstvo onih koji u Krista vjeruju.⁶³ Želeći zaštititi polog vjere, Sveti oficij daje sedam uputa:

- a) Primarno se biskupima povjerava da budno motre aktivnosti ekumenskog pokreta kako bi vjernike zaštitili od svih opasnosti toga *pokreta* (lat. *Motionis*). Biskupi trebaju imenovati svećenike koji su dobro upućeni u dogmu i kanone te u ono što je propisano u enciklikama *Satis cognitum*, *Mortalium animos* i *Mystici Corporis Christi*;⁶⁴
- b) Biskupi će regulirati što je dozvoljeno, a što nije u dijalogu s nekatolicima. Osobito trebaju biti pažljivi prema duhu indiferentizma i čuvati vjernike od *irenizma*, odnosno ljudi koji šire takav duh (lat. *irenicusy*). Biskupi trebaju spriječiti prilagođavanje katoličke doktrine drugim doktrinama odmetnutih (lat. *doctrinis dissidentium*) koje bi mogle narušiti njezinu čistoću. Katolička doktrina mora biti potpuno objašnjena, bez prešućivanja istine o opravdanju, ustroju Crkve, prvenstvu pape i nužnosti povratka u jedinu pravu Crkvu Kristovu;⁶⁵
- c) Biskupi su dužni posebno paziti i nadzirati mješovita okupljanja i konferencije koje uključuju katolike i nekatolike (lat. *mixtos in specie catholicorum cum acatholicis conventus et collationes*), a organiziraju se s ciljem promicanja jedinstva u vjeri. Iako te skupštine mogu poslužiti kao platforme za širenje katoličke doktrine nekatoličkim sudionicima, one također predstavljaju značajan rizik poticanja indiferentizma među katolicima. Kako bi osigurali ostvarenje svih dobrobiti za vjernike, biskupi bi trebali imenovati kvalificirano svećenstvo koje je vješto u artikuliranju i obrani načela katoličke vjere. Nadalje, sudjelovanje laika mora biti uvjetovano dobivanjem izričitog dopuštenja;⁶⁶
- d) Svi prethodno spomenuti sastanci i konferencije koji uključuju interakcije između katolika i nekatolika, bili oni javni bili privatni, moraju se pridržavati crkvenih smjernica navedenih u kanonskom upozorenju (lat. *monitum*) *Cum compertum* pape Pija XII. od 5. lipnja 1948. godine.⁶⁷ Mješoviti kongresi nisu izričito zabranjeni i ovisе o prethodnom odobrenju crkvenih vlasti. Važno je napomenuti da *monitum* ne obuhvaća katehetske susrete namijenjene obraćenicima ili rasprave koje se odnose na teme izvan područja vjere i morala, kao što je obrana fundamentalnih principa prirodnog zakona ili kršćanske vjere pred neprijateljima Božjim (lat. *principia fundamentalia iuris naturae*

---

⁶³ »Iam vero in pluribus Orbis partibus, quum ex variis externis eventibus et animorum mutationibus, tum maxime ex communibus fidelium orationibus, a filante quidem Spiritus Sancti gratia, in multorum animis ab Ecclesia Catholica dissidentium desiderium in dies excrevit ut ad unitatem omnium redeatur, qui in Christum Dominum credunt.« Usp. *Instrukcija*, str. 142.

⁶⁴ Usp. *Instrukcija*, str. 143.

⁶⁵ »Tota igitur et integra doctrina catholica est proponenda atque exponenda : minime est silentio praetereundum vel ambiguis verbis obtegendum, quod veritas catholica complectitur de vera iustificationis natura et via, de Ecclesiae constitutione, de primatu iurisdictionis Romani Pontificis, deque unica vera unione per reditum dissidentium ad unam veram Christi Ecclesiam.« Usp. *Instrukcija*, str. 144.

⁶⁶ Usp. *Instrukcija*, str. 144–145.

⁶⁷ Usp. HEILIGEN OFFIZIUM, »Cum compertum (5. VI. 1948.)«, *Theologische Links*, dostupno online URL: https://www.theologische-links.de/downloads/oekumene/cum_compertum.html (zadnje posjećeno 4. rujna 2024).

vel religionis christianae defendantur contra colligatus hodie Dei inimicos). Biskupima je pod posebnim uvjetima dopušteno dati odobrenje za te skupove, s tim da se moraju izbjegavati *communicatio in sacris* te da se podnose Oficiju godišnja izvješća;⁶⁸

- e) Iako se na takvim skupovima katolika s nekatolicima bilo kakav oblik bogoslužja treba izbjegavati, recitiranje molitve Gospodnje ili neke druge odobrene molitve na početku ili kraju susreta nije zabranjeno;⁶⁹
- f) Promiče se suradnja između ordinarija po pitanju problema suočavanja s ekumenskim pokretom;⁷⁰
- g) Redovničke poglavare obvezuje se da paze na svoje podložnike da se drže uputa Svete Stolice i mjerodavnih ordinarija u svezi toga.⁷¹

Iako *Instrukcija* ne predstavlja sveobuhvatnu raspravu o ekumenizmu, značajna je po tome što priznaje i podupire inicijative povezane sa suvremenim ekumenskim pokretom. Dokument potiče katolike da mole za uspjeh ekumenskih nastojanja i da se u njima aktivno uključe, ovisno o odobrenju i nadzoru relevantnih crkvenih vlasti, posebice biskupa, koji su odgovorni za zaštitu od mogućih zabluda vezanih uz ekumenizam.⁷² Naime, to predstavlja značajan napredak za Katoličku Crkvu u usporedbi s njezinim položajem prije samo jednog desetljeća. Potpuna podrška i otvorenost prema suvremenom ekumenskom pokretu naposljetku će se pojaviti pod vodstvom pape Ivana XXIII. (1958. – 1963).

3. Afirmacija ekumenskog pokreta na Drugome vatikanskom koncilu

Kao što je vidljivo u povijesnom presjeku prethodnog poglavlja, prije 1950-ih učiteljstvo Katoličke Crkve nije podržavalo uključivanje katolika u okupljanja s nekatolicima. U tom je razdoblju Katolička Crkva držala negativan stav prema ekumenskom pokretu. Međutim, uoči i posebice nakon Drugoga vatikanskog koncila, Katolička Crkva počela se proaktivno uključivati u nastojanja oko kršćanskog jedinstva suvremenoga ekumenskog pokreta.

3.1. Uoči Koncila

Važno je uočiti razliku da *ekumenizam*, odnosno nastojanje oko punog i vidljivog jedinstva među kršćanima, ima korijene koji sežu do samih početaka Crkve. Aktivnim sudjelovanjem u suvremenom ekumenskom pokretu Katolička Crkva potvrđuje svoju temeljnu ekumensku dimenziju, odnosno vjernost Isusovoj molitvi na Posljednjoj večeri i njegovoj želji. Kao što je to vidljivo kroz povijesni pregled u ovome radu, Crkva je kroz povijest nastojala ostvariti da svi budu jedno na različite načine. Početna rezerviranost Crkve prema suvremenom ekumenskom pokretu nipošto ne znači naknadno uključivanje Katoličke

⁶⁸ Usp. *Instrukcija*, str. 145–146.

⁶⁹ Usp. *Ibidem*, str. 146.

⁷⁰ Usp. *Ibidem*.

⁷¹ Usp. *Ibidem*.

⁷² Usp. »Ecumenical Movement«, NCE, str. 73.

Crkve u ekumenske napore, ili iznenadno otkriće važnosti jedinstva kršćana. Na taj način moglo bi se učiniti kako se podrijetlo ekumenizma može pratiti tek od 19. stoljeća u okviru inicijativa proizašlih iz protestantskih krugova koje su nastojale pomiriti denominacijske razlike među njima i koordinirati misionarsku djelatnost. Ako ekumenizam držimo istovjetnim suvremenom ekumenskom pokretu, ta tvrdnja vrijedi. Međutim, ako izraz *ekumenizam* tumačimo u smislu inherentne dimenzije Crkve koja je *jedna* (kao i sveta, katolička i apostolska, kako se navodi u Nicejsko-carigradskom vjerovanju), takva bi karakterizacija bila netočna.

Daļnji korak u razgraničavanju pojma *ekumenizam* i *suvremeni ekumenski pokret* treba promatrati u tome da je suvremeni ekumenski pokret utjelovljenje ili očitovanje ekumenske dimenzije Crkve u konkretnom povijesnom kontekstu i okolnostima. Tako ekumenizam »pripada« čitavoj Kristovoj Crkvi. U toj perspektivi svaka pojedinačna Crkva pridonosi jedinstvu kršćana vlastitim povijesnim naporima, čime ekumenizam postaje zajednička baština i kolektivna odgovornost među kršćanima svih denominacija.⁷³

Kako je prije navedeno, početni stav Katoličke Crkve prema suvremenom ekumenskom pokretu bio je obilježen određenom rezerviranošću i oprezom. Međutim, značajna promjena dogodila se s papinstvom Ivana XXIII., osobito tijekom najave velikog događaja za sveopću Crkvu. Naime, jezik i simbolika korištena tijekom najave ekumenskog koncila odražava značajan zaokret prema ekumenskom pokretu i želju za jedinstvom svekolikoga kršćanskog svijeta.⁷⁴ Osobito je simbolično da je Ivan XXIII. odlučio najaviti ekumenski koncil 25. siječnja 1959. godine, odnosno na datum koji se podudara s blagdanom obraćenja svetog Pavla i završetkom svjetske *Molitvene osmine za jedinstvo kršćana*.⁷⁵ Tijekom te prigode u bazilici svetog Pavla izvan zidina Ivan XXIII. priopćio je okupljenim kardinalima sazivanje koncila,⁷⁶ a kasnije istoga dana u homiliji upućenoj kardinalima i vjernicima dublje je razložio potrebu sveopćeg koncila: svrha nije samo poticanje duhovne izgradnje katolika nego je i poziv svim kršćanima na traženje bratstva, mira i jedinstva što, u konačnici, pridonosi miru i jedinstvu čitava ljudskog roda.⁷⁷

---

⁷³ Usp. J. ZEČEVIĆ, »Koncilski ekumenski zamah i današnja traženja«, str. 861.

⁷⁴ Usp. *Ibidem*, str. 857–858.

⁷⁵ Usp. *Velika povijest Crkve*, VII., (ur. Hubert JEDIN – Konrad REGEN), Zagreb, 2019., str. 90.

⁷⁶ »Venerable brothers and our beloved sons! We announce to you, indeed trembling a little with emotion, but at the same time with humble resolution of intention, the name and the proposal of a twofold celebration: a diocesan synod for the city, and an ecumenical council for the Universal Church.« John XXIII., »Announcement of an Ecumenical Council (25. I. 1959).«, *Vatican II – Voice of the Church*, dostupno online URL: <https://vatican2voice.org/91docs/announcement.htm> (zadnje posjećeno 5. rujna 2024).

⁷⁷ »Unità, libertà e pace: grande trionfo, che, considerato nei fulgori della fede apostolica, resta per le nostre anime motivo di elevazione e di fervorosa fraternità umana e cristiana. Mentre usciamo da una settimana di preghiera intensa ad ottenere questo triplice dono, il rito odierno sulla tomba dell’Apostolo – che sta per essere consumato nel mistero del Corpo e del Sangue di Cristo – torna ad essere richiamo della nostra fraterna, unanime, preveniente carità, che ci accomuna con i figli di tante nazioni già fiorenti nella luce del Vangelo, ed ora attristate da prove inenarrabili. Ad indicazione di buon progresso spirituale di quanti siete qui convenuti o siete in ascolto, così da determinarvi a voler partecipare alle sofferenze della Chiesa universale, amiamo concludere con le commoventi e forti parole, con cui l’Apostolo delle Genti sottoscrive la sua Lettera ai Romani, che sono i Romani di tutti i tempi: onorati da un privilegio che, per il fatto di distinguerli dagli altri popoli, li impegna maggiormente in faccia al mondo intero ad una collaborazione di preghiera, e di aperta professione di fede.« IOANNIS PP. XXIII., »Homilia habita inter missarum sollempnia die XXV Ianuarii,

3.2. Papa Ivan XXIII.

Drugi vatikanski koncil u svojim dokumentima, osobito dekretu o ekumenizmu *Unitatis redintegratio*, ne donosi novosti u smislu da Katolička Crkva počinje provoditi ekumenizam kao početak nove prakse koja dotad nije postojala u Crkvi, nego se radi o snažnijem isticanju njezinih temeljnih odrednica, u ovom slučaju, snažnom isticanju ekumenske dimenzije Crkve u skladu s potrebama svijeta i vremena. Drugi vatikanski koncil nije promijenio katolički nauk izražen na prethodnim koncilima, nego ga je razvio, produbio i opsežnije razložio.⁷⁸ To je bilo jasno izrečeno tijekom ceremonije otvaranja Drugoga vatikanskog koncila 11. listopada 1962. godine, kada je papa Ivan XXIII. održao govor u kojem je artikulirao svoja razmišljanja o značaju Koncila za Katoličku Crkvu.⁷⁹ Papa je istaknuo kako Drugi vatikanski koncil ne namjerava umanjiti, mijenjati ili izokretati katoličku doktrinu, već ju želi prenijeti u cijelosti. Iako nije uvijek prihvaćena od svih, katolička vjera ostaje zajedničko nasljeđe čovječanstva, ponuđeno svim ljudima dobre volje.⁸⁰

Cilj Koncila nije puko ponavljanje starih doktrinarnih rasprava, nego aktivno djelovanje i utjelovljenje evanđelja u izazovima današnjeg vremena. Kršćanski nauk treba se uvijek izlagati na način koji odgovara zahtjevima vremena i čovjeka. Iako Crkva treba prilagoditi način izlaganja svoje vjere, bit doktrine ostaje ista kao u prijašnjim koncilima, osobito u Tridentskom koncilu i Prvome vatikanskom koncilu.⁸¹

Papa Ivan XXIII. pozvao je sve iskrene podupiratelje kršćanske, katoličke i apostolske vjere da nauk Crkve bude još dublje i potpunije shvaćen te da ta *nepromjenjiva* doktrina ispunjava i oblikuje duše. U tome se može vidjeti papino shvaćanje Crkve te poziv svima onima koji iskreno vjeruju na dublje razumijevanje otajstva Crkve, koje onda vodi prema potpunijem jedinstvu.⁸²

in festo Conversionis s. Pauli apostoli, anno MCMLIX, cum primum ad patriarchalem basilicam ostiensem summus pontifex se contulit», *Acta Apostolicae Sedis*, god. 51, Roma, 1959., str. 74.

⁷⁸ Usp. Jure ZEČEVIĆ, »Katoličko razumijevanje jedinstva i zajedništva kršćana«, *KAIROS – Evandeoski teološki časopis*, god. 2, br. 1, Zagreb, 2008., str. 91.

⁷⁹ Usp. IOANNIS PP. XXIII, »Concilium Oecumenicum Vaticanum II sollemniter inchoatur (11.X.1962.)«, *Acta Apostolicae sedis*, god. 54, 1962., str. 786–824.

⁸⁰ »Scilicet Concilium Oecumenicum primum et vicesimum – quod efficaci magnique aestimando auxilio utitur eorum, qui scientia sacrarum disciplinarum, apostolatus exercendi resque recto ordine agendi excellent – integram, non imminutam, non detortam tradere vult doctrinam catholicam, quae, licet inter difficultates et contentiones, veluti patrum onium commune hominum evasit.« IOANNIS PP. XXIII, »Concilium Oecumenicum Vaticanum II sollemniter inchoatur (11. X. 1962.)«, str. 791.

⁸¹ »Verumtamen in praesenti oportet ut universa doctrina christiana, nulla parte inde detracta, his temporibus nostris ab omnibus accipiatur novo studio, mentibus serenis atque pacatis, tradita accurata illa ratione verba concipiendi et in formam redigendi, quae ex actis Concilii Tridentini et Vaticani Primi praesertim elucet.« IOANNIS PP. XXIII, »Concilium Oecumenicum Vaticanum II sollemniter inchoatur (11. X. 1962.)«, str. 791–792.

⁸² »Oportet ut, quemadmodum cuncti sinceri rei christianae, catholicae, apostolicae fautores vehementer exoptant, eadem doctrina amplius et altius cognoscatur eaque plenius animi imbuantur atque formentur.« IOANNIS PP. XXIII, »Concilium Oecumenicum Vaticanum II sollemniter inchoatur (11. X. 1962.)«, str. 792.

3.3. Papa Pavao VI.

U tom su kontekstu važne i misli pape Pavla VI. tijekom Drugoga vatikanskog koncila. Dana 29. rujna 1963. godine u bazilici svetog Petra u Vatikanu, nakon svečane pontifikalne mise koju je vodio dekan Kardinalskog zbora, papa Pavao VI. izrekao je svečanu ispovijest vjere. Nakon toga su koncilski oci potvrdili svoju odanost papi i obnovili svoju ispovijest vjere. Papa Pavao VI. se u obraćanju osvrnuo na kritična pitanja o naravi i samorazumijevanju Crkve, razmatrajući jesu li se u tom pogledu dogodile ikakve preobrazbe. Naglasio je odgovornost Crkve da istražuje i artikulira svoju bit, prenoseći tako svoj nauk jasno i opsežno. Drugi vatikanski koncil zamišljen je kao sredstvo za dublje razumijevanje i izražavanje naravi Crkve. Izraženo je da je Crkva pozvana na stalnu obnovu u skladu sa svojim božanskim uzorom, Kristom. Ta obnova ne znači napuštanje postojećih struktura ili tradicija, nego uključuje njihovo pročišćavanje i obnovu njihove autentične ljepote i svetosti. Nadalje, očekuje se da će Drugi vatikanski koncil potaknuti teološki govor o naravi Crkve, koji bi bio u službi *odvojene braće*,⁸³ olakšavajući njihov hod prema jedinstvu.⁸⁴

U tom istom govoru papa Pavao VI. upućuje, nadalje, riječi koje odjekuju nadom u ponovnu uspostavu potpunog jedinstva s odijeljenom braćom koja su prisutna kao promatrači na Koncilu. Papa ističe da je treći razlog za Koncil upravo *ekumenski*,⁸⁵ s iskrenom željom za uspostavom punog jedinstva:

- a) Papa jasno potvrđuje želju za jedinstvom s kršćanskim zajednicama koje su odvojene od Katoličke Crkve, naglašavajući važnost krštenja, jedinstva u vjeri, sakramentima i crkvenom upravljanju: »Ovo jedinstvo, koje bi po sebi trebali imati snagom krštenja, može im biti ponuđeno samo od jedne katoličke Crkve i oni ga po svojoj prirodi i žarko žele.«⁸⁶
- b) Papa otvara vrata Crkve i poziva odijeljenu braću na povratak jedinstvu, s nadom u buduće ekumensko zajedništvo: »Istovremeno otvara vrata, diže glas i s nadom čeka ovce Kristove koje još nisu unutar jedinstvenog stada.«⁸⁷

---

⁸³ »Potest inde theologica doctrina magnificas accipere explicationes plane dignas, quae etiam a seiunctis Fratribus attentata consideratione perpendantur; quae quidem explicationes, ut flagrantibus exoptamus votis, ipsis facilius usque iter demonstrent ad consensionum unitatem efficiendam.« PAULI PP. VI., »Concilium Oecumenicum Vaticanum II. Summi Pontificis allocutio (29. IX. 1963.)«, *Acta Apostolicae Sedis*, god. 55, Rim, 1963., str. 849.

⁸⁴ Usp. PAULI PP. VI., »Concilium Oecumenicum Vaticanum II. Summi Pontificis allocutio (29. IX. 1963.)«, str. 847–852.

⁸⁵ »Tertia est causa Oecumenico huic Concilio a Decessore Nostro Ioanne XXIII praestituta, quae in spirituum rerum ordine gravissima sane est existimanda: causam dicimus, quae ad alios christianos spectat, hoc est ad eos, quos, quamvis in Christo credant, nequimus – o abreptum Nobis gaudium! – inter eos numerare qui sunt Nobiscum vinculo perfectae unitatis Christi coniuncti.« PAULI PP. VI., »Concilium Oecumenicum Vaticanum II. Summi Pontificis allocutio (29. IX. 1963.)«, str. 852.

⁸⁶ »Haec unitas, quam per se vi Baptismatis ipsi participare deberent, ab una catholica Ecclesia illis offerri potest, et ab iis vi naturae sua percipitur.« PAULI PP. VI., »Concilium Oecumenicum Vaticanum II. Summi Pontificis allocutio (29. IX. 1963.)«, str. 852.

⁸⁷ »Aperit interea portas, vocem extollit, atque trepidanter praestolatur tot Christi oves, quae unici ovilis saeptis adhuc non continentur.« PAULI PP. VI., »Concilium Oecumenicum Vaticanum II. Summi Pontificis allocutio (29. IX. 1963.)«, str. 852–853.

- c) Katolička Crkva spremno moli za oprost, kako od odijeljene braće, tako i od Boga: »Ako postoji krivnja zbog te razdvojenosti s naše strane, ponizno molimo Boga za oprost, a također molimo oprost od naše braće.«⁸⁸
- d) Izražava se poštovanje prema kršćanskim zajednicama koje su sačuvala važne elemente vjerske baštine te su ih djelomično dobro razvile: »Zatim, s dužnim poštovanjem slijedimo vjersko nasljeđe prihvaćeno od davnina i zajedničko svima, koje su naša odvojena braća sačuvala i djelomično čak dobro razvila.«⁸⁹

3.4. *Koncilski Dekret o ekumenizmu*

Kao vrhunac tih ekumenskih previranja i napora, svoje konačno oblikovanje ekumenizam u Katoličkoj Crkvi dobiva u vidu koncilskog *Dekreta o ekumenizmu*.

Dekret o ekumenizmu Drugoga vatikanskog koncila polazište je i smjernica katoličkog nauka i katoličkih načela o ekumenizmu. Članak 4. Dekreta kaže: »Budući da se danas u mnogim dijelovima svijeta pod milosnim dahom Duha Svetoga molitvom, riječju i djelom poduzimaju brojni pokušaji kako bi se prispjelo k onoj punini jedinstva koju hoće Isus Krist, ovaj Sveti sabor potiče sve katoličke vjernike da raspoznajući znakove vremena domišljato sudjeluju u ekumenskom radu. Pod 'ekumenskim pokretom' shvaćaju se djelatnosti i pothvati koji se u skladu s različitim potrebama Crkve i okolnostima vremena pokreću i usmjeruju prema promicanju jedinstva kršćanâ...«⁹⁰ Ekumenski pokret predstavlja važan znak vremena i potrebe čovjeka te se Crkva zalaže za revno sudjelovanje katolika u ekumenskim djelima koja smjeraju prema promicanju i uspostavi punog jedinstva među kršćanima. Usmjeren prema temeljnim vrednotama kraljevstva Božjega, jedinstvu i miru, globalni ekumenski pokret simbol je nade za mnoge kršćane. Svaka inicijativa usmjerena na promicanje jedinstva kršćana povezana je s Kristom, utemeljiteljem i uzorom ekumenskog jedinstva, koji je tijekom Posljednje večere molio da svi njegovi učenici budu jedno te da tako u svijetu odražavaju zajedništvo koje postoji među osobama Presvetoga Trojstva (usp. Iv 17,6-11) i na koje je čitavo čovječanstvo pozvano.

U deklaraciji *Unitatis Redintegratio* vidljivo je kako naglašava da ekumenska dimenzija nadilazi svaku pojedinačnu Crkvu ili skupinu Crkava. Pojava ekumenskog pokreta prikazuje se kao milost Božja, koja se očituje među različitim kršćanskim denominacijama pod utjecajem Duha Svetoga: »No, Gospodin vjekova, koji mudro i strpljivo nastavlja svoj milosni naum s nama grešnicima, od nekog je vremena stao u kršćane obilatije ulijevati duševnu muku i čežnju za jedinstvom. Ta je milost na svim stranama mnoge pokrenula te se i među odvojenom našom braćom, uz pomoć milosti Duha Svetoga, pojavilo i danomice

⁸⁸ »Si quae culpa ob huiusmodi separationem in nos admittenda sit, veniam humili rogatu a Deo petimus, ab ipsisque Fratribus veniam petimus.« PAULI PP. VI., »Concilium Oecumenicum Vaticanum II. Summi Pontificis allocutio (29. IX. 1963.)«, str. 853.

⁸⁹ »Deinde debita, quae par est, reverentia religiosam hereditatem prosequimur antiquitus acceptam omnibusque communem, quam Fratres seiuncti servaverunt et ex parte etiam bene excoluerunt.« PAULI PP. VI., »Concilium Oecumenicum Vaticanum II. Summi Pontificis allocutio (29. IX. 1963.)«, str. 854.

⁹⁰ UR, br. 4, 1–2.

se širi gibanje prema obnovi jedinstva svih kršćana. Sudjeluju pak u tom gibanju, što se zove ekumenskim, oni koji zazivaju Boga Trojedinoga i ispovijedaju svoju vjeru u Krista Gospodina i Spasitelja, i to ne samo kao odvojeni pojedinci već i okupljeni u skupine u kojima su čuli evanđelje i koje pojedinci nazivaju svojom i Božjom Crkvom. Ipak, svi oni nekako, mada na različite načine, teže prema Crkvi Božjoj, jednoj i vidljivoj, koja će biti uistinu sveopća i svemu svijetu poslana, da se svijet obrati evanđelju i da se tako na slavu Božju spasi.«⁹¹

Ekumenizam se, stoga, ne može pripisati Katoličkoj Crkvi, pravoslavnim Crkvama niti protestantskim Crkvama. Naprotiv, želja za jedinstvom, koja podupire ekumenski pokret, prisutna je među razdijeljenom kršćanskom braćom, kako danas tako i tijekom čitave povijesti. Ta milost čežnje za jedinstvom nadilazi denominacijske granice, odražavajući zajedničku težnju za pomirenjem i razumijevanjem među svim kršćanima.⁹² To je odjek Kristove molitve koji je i danas vidljiv, a vjernim sudjelovanjem u ekumenskom pokretu vjernici odgovaraju na tu Kristovu želju i djeluju u skladu s evanđeljem i svima onima koji su kršćansko jedinstvo promovirali tijekom čitave povijesti Crkve.

Zaključak

U ovom radu polazi se od pretpostavke da uključivanje Katoličke Crkve u suvremeni ekumenski pokret ne predstavlja novu doktrinu ili praksu, već promjenu naglaska u odnosu na prethodno razumijevanje onoga što znači jedinstvo kršćana i kako se prakticira. Dakle, dolazi do promjena ekumenske metode u skladu s potrebama vremena, dolazi do inkluzivnijeg vrednovanja drugih kršćana i traženja prije svega iskrenog obraćenja, a ne dolazi do promjene katoličke doktrine ili otkrivanja ekumenizma kao nečeg novog u Crkvi. Ekumenski pokret nastao je pod utjecajem određenih društveno-povijesnih okolnosti, dok je ekumenska dimenzija trajno svojstvo jedne, svete, katoličke i apostolske Crkve, te je trajno prisutna u njoj. U skladu s hermeneutikom Drugoga vatikanskog koncila, cilj ovog rada bio je prikazati, kroz povijesno-teološku analizu i komparaciju, kontinuitet vjernosti Kristovoj molitvi kroz povijest Crkve i nužnost ekumenske zauzetosti u životu današnjih vjernika, što je ključno za autentično razumijevanje Krista i same Crkve.

Analizom povijesnih događaja, rad je nastojao pokazati kako se razvijala svijest o podijeljenosti i potrebi za jedinstvom, kako je započeo suvremeni ekumenski pokret te kako ga je Katolička Crkva prihvatila. Za Katoličku Crkvu uključivanje u suvremeni ekumenski pokret nije donijelo ništa novo u njezinu samorazumijevanju, već je predstavljalo promjenu naglaska. Prepoznajući poticaj Duha Svetoga u povijesnom trenutku, Crkva je prihvatila dijalog s drugim crkvama i crkvenim zajednicama te započela njihovo pozitivno vrednovanje.

Promjena naglaska na ekumensku dimenziju, koja se dogodila s Drugim vatikanskim koncilom, nije uvedena kao novost u život Katoličke Crkve, već je označila njezino uključivanje u suvremeni ekumenski pokret. Taj koncilski zaokret odražava želju Crkve da, u

---

⁹¹ UR 1,1.

⁹² Usp. J. ZEČEVIĆ, »Koncilski ekumenski zamah i današnja traženja«, str. 860.

poslušnosti Duhu Svetom, poduzme sve potrebne korake kako bi se postiglo unutarnje obraćenje kršćana, što bi dovelo do vidljivog i potpunog jedinstva svih koji vjeruju u Krista.

Drugi vatikanski koncil nije promijenio katoličko razumijevanje Crkve, niti je otkrio ekumenizam kao novost koju treba početi prakticirati, već je stavio snažniji naglasak na njezinu ekumensku dimenziju i otvorenost prema dijalogu s drugim kršćanskim zajednicama, u skladu s potrebama svijeta i vremena te s ciljem postizanja jedinstva u vjeri i sakramentima. Tako zauzetost za jedinstvo kršćana za vjernike predstavlja izraz vjernosti Kristovu evanđelju i autentičnom shvaćanju Crkve kao dinamične stvarnosti u kojoj se neprestano javljaju podjele koje je potrebno neprestano nadilaziti u skladu s poticajima Duha Svetoga.

SUMMARY

ECUMENISM OF THE SECOND VATICAN COUNCIL: NOVELTY OR CONTINUITY?

The paper explores the ecumenical dimension of the Catholic Church in light of the Second Vatican Council, particularly through the Unitatis Redintegratio, the decree on ecumenism. The author delves into the historical and theological roots of ecumenism, seeking to answer whether the ecumenical initiatives arising from the Council represent a novel direction for the Church or a continuity of its inherent mission towards Christian unity.

The study begins by examining the biblical foundations of ecumenism, particularly in the New Testament, where Christ's prayer for unity (John 17:11, 21) is highlighted as a core element of Christian identity. The early Christian Church, as expressed by the Church Fathers, also embraced the concept of universal unity (oikumene), which was seen as integral to the Church's catholicity. This section argues that the desire for unity is deeply rooted in the Church's essence, contrary to the notion that ecumenism is a modern development.

The paper then traces the historical evolution of ecumenism, particularly focusing on key events and councils that aimed at uniting the Eastern and Western Churches. Despite the frequent attempts at reconciliation, such as the Councils of Lyon (1274) and Ferrara-Florence (1438–1445), these efforts were often undermined by political and doctrinal conflicts. The study highlights that while unity was sought, it was often framed in terms of submission to the primacy of the Roman Pontiff rather than genuine theological dialogue, which distinguishes these historical efforts from the modern ecumenical movement.

The emergence of the contemporary ecumenical movement in the 19th and 20th centuries, predominantly within Protestant circles, is examined as the next critical phase in the history of Christian unity. Influential figures such as Count Nikolaus Ludwig von Zinzendorf and movements like the Evangelical Alliance are noted for their pioneering efforts in promoting Christian cooperation and dialogue. The paper underscores how these Protestant initiatives, driven by missionary imperatives and a desire to present a united Christian witness, eventually influenced the broader ecumenical landscape.

The Second Vatican Council marked a turning point for the Catholic Church's engagement with ecumenism, as it moved from a stance of cautious separation to active participation in the contemporary ecumenical movement. The Council's Unitatis Redintegratio officially recognized the need for dialogue and cooperation with other Christian communities, affirming that elements of sanctification and truth exist outside the canonical boundaries of the Catholic Church (cf. UR 3). This shift is interpreted as both a continuation of the Church's inherent universal mission and a response to the specific challenges of the modern world.

In conclusion, the paper argues that the Second Vatican Council's embrace of ecumenism is not a radical departure from the Church's past but a reassertion of its fundamental calling towards unity in a new historical and theological context. The study calls for continued efforts to strengthen ecumenical relationships, emphasizing that the quest for Christian unity is deeply embedded in the Church's nature and mission.

KEY WORDS: *ecumenism, contemporary ecumenical movement, Second Vatican Council, Church, Christian unity, history of the Church*